

організацію та виконання спільної діяльності, відзначається високою мірою взаємної узгодженості, взаємопов'язаності, взаєморозуміння її суб'єктів; виступає в єдності ділової та особистісно-емоційної (духовної) сторін та спричиняє активуючий вплив на особистість її учасників [4, с.621].

Сутність інтерактивних методів навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії учнів. Це – співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними об'єктами навчання.

Організація інтерактивного навчання передбачає розвиток конструктивних стратегій спілкування школярів. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії. Під час інтерактивного навчання учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення, виховуються почуття толерантності.

Список використаних джерел

1. Адміністратору школи. Тренінги з розвитку комунікативності вчителів / уклад. А.Г.Дербеньова, А.В.Кунцевська. – Х.: Вид.група «Основа», 2009. – 191с. – (Серія «Тренінги в педагогічній практиці»).

2. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. / І. М.Дичківська. – К.: Академвидав, 2004. – 352 с.

3. Родигіна І.В. Компетентісно орієнтований підхід до навчання./ Ірина Вікторівна Родигіна. - Х.: Вид.група «Основа», 2005. – 96 с. (Б-ка журн. «Управління школою»; вип..8 (32).

4. Терещенко В. А. Діалогічність спілкування як умова інтерактивної взаємодії вчителя з учнями/ В.А. Терещенко // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім.Івана Огієнка, Інституту психології ім.Г.С.Костюка АПН України / за ред..С.Д.Максименка, Л.А.Онуфрієвої. – Вип..9. - Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 836с.- С.619 – 628.

Дерипаска Т.О.

Психомоторні ігри як умова розвитку рухових навичок у дітей дошкільного віку

Формування у дошкільника цілісної картини світу, впровадження у психолого-педагогічну практику системного підходу до розвитку особистості – це сучасна мета реформування системи дошкільної освіти України (О.Л. Кононко, Т.О. Піроженко).

Проте особливе занепокоєння у фахівців різних галузей викликає погіршення функціонального та соматичного стану дошкільників на фоні малої рухової активності, порівняно з дітьми такого ж віку 70-80-х рр. ХХст.

Важливим завданням для вихователів є реалізація фізкультурно-оздоровчих програм, делегованих Міністерством освіти і науки України, в основі яких рекомендується використання ігор, вплив яких на розвиток дітей є багатофункціональним, у тому числі і на фізичний [1]

Гра є провідною діяльністю дошкільника, тому потрібно використовувати всі її якості, які можуть допомогти навчити дітей рухам, діям, необхідних в різних видах діяльності.

Д.Б. Ельконін пропонує розглядати гру як символіко-моделюючий тип діяльності, в якому операційно-технічна сторона мінімальна, скорочені операції, предмети умовні. У грі відбувається перенесення значень з одного предмету на інший, вона надає максимальні можливості орієнтації в оточуючому світі [3].

А.І. Бикова зазначає, що поступове підвищення рухових можливостей в грі дітей дошкільного віку, з урахуванням їх фізичних і психічних особливостей, можливі за рахунок розширення арсеналу доступних їм ігор психомоторного спрямування, що в кінцевому підсумку дозволяє вирішувати все більш складні освітні завдання [2].

Уперше термін «психомоторика» в науку ввів І.М. Сеченов. Під цим поняттям він розумів зв'язок різних психічних явищ із рухами й діяльністю людини. На його думку, первинним елементом психомоторної діяльності людини є рухова дія, що є руховим рішенням елементарної задачі, або, іншими словами, досягнення елементарної усвідомленої мети одним або декількома рухами. [8]

С.О. Філліпова зазначає, що механізмом формування рухових навичок є: усвідомленість виконання руху на початковому етапі, поступова автоматизація дії зі збереженням частки її усвідомлення. Свідоме виконання рухових навичок спочатку здійснюється зоровим контролем, з їх автоматизацією збільшується роль кінестетичного контролю, а надалі відбувається взаємодія зорового і м'язового контролю [11].

У дошкільному віці урізноманітнюється діяльність дитини, удосконалюються рухи руки, пов'язані з використаннями інструментів і знарядь праці (ножиці, пензлик, олівець та ін.).

Д.Ельконін зазначає, що у «дошкільному віці перебудова рухів і дій дитини полягає у тому, що вони починають практично виконуватися, контролюватись і регулюватись самою дитиною на основі уявлення про майбутню дію та умови її здійснення». [3]

Незважаючи на досить велику кількість досліджень психомоторики поняття «психомоторні ігри» не мають загальноприйнятого визначення. На нашу думку, *психомоторні ігри* – це ігри, що сприяють розвитку рухових навичок, загальної і дрібної моторики, та які, в свою чергу, стимулюють розвиток психічних процесів дітей дошкільного віку. До психомоторних ігор можна віднести наступні: рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор, народні ігри, пальчикові ігри, ігри-шнурівки, ігри з

лічильними паличками, піском, водою, тістом, папером, ігровий самомасаж тощо.

Детальніше зупинимося на видах психомоторних ігор для розвитку дрібної моторики та на їх впливові на формування рухових навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Пальчикові ігри – різновид психомоторних ігор у вигляді інсценізації будь-яких римованих історій, казок за допомогою пальців.

О. Нефьодова, Л. Савіна, О. Узорова вказують на важливість застосування їх у роботі з дошкільниками, які можна проводити як у сім'ї, так і у дошкільних навчальних закладах. У такий спосіб розвиваються уміння керувати своїми руками, виробляється спритність, уміння концентрувати увагу на одному виді діяльності. Ці ігри захопливі, сприяють розвитку мовлення і творчій діяльності, є досить емоційними [9, 10].

Іншим різновидом психомоторних ігор на розвиток дрібної моторики є **ігри-шнурівки**. М. Монтесорі та її послідовники вважають, що ігри-шнурівки сприяють виробленню навичок шнурування. Крім того, розвивають концентрацію уваги, логічне мислення, пам'ять, а також готують руку дитини до письма.

Ігри з лічильними паличками. О.В. Власова та О.В. Зеркалій зазначають, що складання фігурок із паличок є відмінним засобом для розвитку дрібних м'язів пальців, передпліччя, окоміру. Нескладні завдання допоможуть дитині розвинути увагу, уяву, ознайомитися з геометричними фігурами і поняттям про симетрію [7].

Ігри з піском і водою стабілізують емоційний стан дитини, розвивають тактильну чутливість, дрібну моторику, координацію рухів у системі «око-рука» навчають дитину прислухатися до власних відчуттів, аналізувати результати дослідів. Це також є показниками загального фізичного і рухового розвитку. Ці ігри сприяють розвитку мовлення, уваги, пам'яті та є засобом для профілактики і корекції [6].

Ігровий самомасаж – це різновид тактильної гімнастики, завдяки якій у мозок поступає потік імпульсів від екстерорецепторів, а також від пропріорецепторів м'язів і суглобів.

І.Малюкова наголошує на доцільності використання ігрового самомасажу кистей рук для розвитку дрібної моторики та вдосконалення координаційних здібностей рук дітей, що є ефективним, універсальним, розвивальним засобом. Важливим є застосування масажних прийомів у формі ігрових процедур, які супроводжуються художнім словом у виконанні самої дитини [4].

Ігри з тістом сприяють нормалізації тону м'язів рук й активізації дрібної моторики. На думку Г. Одиноквої, ігри сприяють розвитку зорового сприймання, пам'яті, образного мислення, стимулюють формування навичок, необхідних для успішного навчання у школі. Крім того, діти вивчають різноманітні властивості тіста, ознайомлюються з об'ємною формою,

пропорціями предметів. У дошкільників розвивається точність рухів рук, формуються конструктивні здібності [5].

О.О. Яловська вказує на важливість *психомоторних ігор з папером*, які сприяють тренуванню дрібних м'язів рук, робить їх рухи сильними і координованими. Зміст ігор полягає у згинанні, розгинанні, скачуванні, скручуванні, перегортанні паперу. Робота з папером завершується певним результатом, але, щоб його досягти, потрібно опанувати необхідні навички, проявити терпіння [13].

Враховуючи теоретичне обґрунтування впливу психомоторних ігор на розвиток дрібної моторики дошкільників, було організовано експериментальне дослідження, яке передбачало перевірку рівня розвитку рухових навичок дітей старшого дошкільного віку до і після застосування у педагогічному процесі системи даних ігор.

Експериментальне дослідження здійснювалось на базі дошкільного навчального закладу № 145 м. Кривий Ріг, було залучено 40 дітей старшого дошкільного віку, по 20 осіб у групах №7 та №10.

Нами була використана методика дослідження рівня сформованості рухових навичок кисті та пальців (дрібної моторики) Т. Візеля [12].

Після проведення констатувального експерименту ми визначили, що високий рівень сформованості рухових навичок кисті та пальців мають 30% дітей групи №7 і 25% дітей групи №10. Середній рівень властивий 45% дітей групи №7 і 40% дітей групи №10. Низький рівень результатів показали 25% дітей групи №7 і 35% дітей групи №10. Оскільки більш низькі показники мають дошкільники групи №10, тому експериментальною групою стануть діти саме цієї групи.

Формувальний експеримент передбачав розробку системи психомоторних ігор та впровадження її у навчально-виховний процес експериментальної групи. Нами були визначені три рівні складності ігрових завдань для розвитку рухових навичок дітей старшого дошкільного віку. Впровадження системи психомоторних ігор проходило у три етапи: *підготовчий, практичний, активно-ігровий*.

Підготовчий етап передбачав підготовку дітей до участі в психомоторних іграх, зокрема, ознайомлення їх з правильним виконанням окремих рухів, правилами ігор, певними властивостями обладнання та матеріалів тощо.

До змісту психомоторних ігор даного етапу ми віднесли наступні:

- ігровий самомасаж: «Помиємо руки», «Надягаємо рукавички», «Солимо капусту», «Зігріємо руки», «Гуси скубуть траву»;
- пальчикові ігри: «Пальчики вітаються», «Бігунці», «Млинок», «Моя сім'я», «Гра на фортепіано»;
- ігри на основі методу Марії Монтесорі: «Прищіпки у кошику», «Попелюшка», «Намісто», «Гудзик», «Проштовхувач»;
- ігри з папером: «Склади серветку», «Паперові сніжки», «Зроби намисто», «Підзорна труба», «Віяло»;

– ігри з піском і водою: «Незвичні сліди», «Нірки для тварин», «Гече струмок», «Хвилі», «Юний дослідник», «Чарівна губка»;

– ігри з лічильними паличками: «Довга доріжка», «Парканчик», «Віяло», «Фігурки», «Дерева».

Практичний етап роботи реалізувався в навчально-виховному процесі дошкільного закладу. Його метою було занурення в ігрову діяльність, вправлення дітей в набутих вміннях і навичках, їх удосконалення під час виконання певних ігрових вправ та ігор. Зміст ігор, рухові завдання, правила і взаємодія дітей поступово ускладнювалися.

До змісту психомоторних ігор другого етапу ми віднесли наступні:

– ігровий самомасаж з використанням предметів: «Крутись, олівцю», «Не боюся колючок», «Неслухняні кульки», «Подорож їжачка»;

– пальчикові ігри-інсценівки: «Квіточки», «Зайчики», «Коники», «Їжачок», «Замок»;

– ігри на основі методу М. Монтесорі: «Чарівні шнурочки», «Веселі прищіпки», «Попелюшка», «Квітка-семицвітка», «Одягаємо ляльку»;

– ігри з папером: елементи оригамі та квілінгу «Скрути бублик», «Галлявина з квітами» «Метелик», «Човен з вітрилом», «Повітряний змій»;

– ігри з піском і водою: «Шукаємо з допомогою сита», «Килим-літак для принцеси», «Злови рибку», «Корабель, що не тоне»;

– ігри з лічильними паличками: «Човник», «Окуляри», «Грибок», «Сани», «Будиночок».

Активно-ігровий етап передбачав закріплення та вдосконалення набутих рухових умінь і навичок дітей і введення їх у активну, самостійну ігрову діяльність. На цьому етапі ширше використовувалися в іграх більш складні рухи. Успішність його полягала у тому, що дошкільників привчали займатися цілеспрямовано, з орієнтуванням на результат психомоторної гри.

До змісту психомоторних ігор третього етапу ми віднесли наступні:

– пальчикові ігри у тіньовому театрі: «Дерево», «Зайчик», «Птах», «Гусак», «Собака»;

– ігри на основі методу Марії Монтесорі: «Маленький аптекар», «Вишивальниці», «Різнокольорове скло», «Шершаві літери і цифри», «Математичний планшет», «Побудуємо гніздо»;

– ігри з папером: оригамі - «Пташка», «Слон», «Мишка», «Жабка» та квілінгу - «Метелик», «Гусениця», «Квітка» та ін.;

– ігри з піском і водою: «Веселі кухарі», «Водовози», «Візерунки на піску», «Чарівний замок», «Малюємо піском»;

– ігри з різними видами мозаїк та конструкторів;

– різноманітні графічні вправи.

Аналізуючи отримані у процесі формуючого експерименту результати, було встановлено, що високого рівня розвитку рухових навичок дрібної моторики досягли 60% дітей експериментальної групи середній рівень - 35%, низький рівень розвитку залишився у 5% (див. Табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка динаміки змін у рівнях розвитку рухових навичок дрібної моторики дітей експериментальної і контрольної груп

Рівні розвитку дрібної моторики	Показники експеримент. групи					Показники контрольної групи				
	До форм. експ.		Після форм. експ.		Різниця	До форм. експ.		Після форм. експ.		Різниця
	%	к-сть	%	к-сть	%	%	к-сть	%	к-сть	%
Високий	25	5	60	12	+35	30	6	40	8	+10
Середній	40	8	35	7	-5	45	9	40	8	-5
Низький	35	7	5	1	-30	25	5	20	4	-5

Отже, показники високого та середнього рівня розвитку навичок дрібної моторики експериментальної групи після проведення формувального експерименту підвищилися. Тоді як в контрольній групі зміни не стали значними: високий та середній рівень - 40% дітей, низький - 20%.

Для перевірки ефективності розробленої програми нами було використано t-критерій Стюдента для парних виборок. Аналіз динаміки змін у рівнях розвитку рухових навичок дрібної моторики дітей показав існування статистично достовірних відмінностей ($t_{\text{емп.}}=7,87$ при $p \leq 0,01$) в експериментальній групі дошкільників, у контрольній таких змін не виявлено ($t_{\text{емп.}}=1,83$ при $p=0,08$).

Таким чином, на підставі позитивної динаміки у рівнях розвитку рухових навичок дрібної моторики дітей експериментальної групи, можна зробити висновок, що для підвищення рухової активності дітей доцільно використовувати психомоторні ігри в педагогічному процесі дошкільного закладу. Вони є досить ефективним методом опанування дошкільниками рухових дій, приваблюють дітей динамізмом, можливістю вияву фізичної активності, водночас здійснюють важливий вплив на розвиток психіки й становлення особистості.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти: (нова редакція)/ Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
2. Быкова А.И. Обучение детей дошкольного возраста основным движениям/ А.И. Быкова. — М.: Учпедгиз, 1961. — 152 с.
3. Эльконин Д.Б. Психическое развитие в детских возрастах/ Д.Б.Эльконин. — М.: МПСИ; Воронеж: НПО «МОДЭК», 1995.
4. Малюкова И. Игровой массаж как способ подготовки руки к письму/ И. Малюкова// Дошкольное воспитание. — 2008. — №2. — С. 79-82.
5. Одинокова Г. Игры с тестом, развитие умения лепить/ Г.Одинокова// Дошкольное воспитание. — 2007. — №2. — С. 63-70.
6. Розвивальні ігри з водою та піском / Упор. Юрченко Н.Ф. — Х.: Вид. група «Основа», 2010. — 207с.

7. Розвиток дрібної моторики рук/ Упор. О.В. Власова; іл.. О.В. Зеркалій. Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 159с.
8. Сеченов И.М. Избранные произведения/ И.М. Сеченов. – М.: АН СССР, 1952. – Т. 1. – С.60.
9. Савіна Л.П. Пальчикова гімнастика для розвитку мовлення дошкільнят/ Л.П. Савіна. – Київ: Школа, 2002.
10. Узорова О., Нефьодова О. Пальчикова гімнастика/ О. Узорова, О.Нефьодова. – Київ: Школа, 2003.
11. Филиппова С.О. Подготовка дошкольников к обучению письму/ С.О. Филиппова. – Санкт-Петербург: Детство-Пресс, 1999.
12. Яловська О.О. Пальчики дошкільнят: розвиваємо руку – розвиваємо мозок/ О.О. Яловська. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 228с.

Красовська О.А.

Роль емоцій в навчальній діяльності підлітків

Емоції відіграють важливу роль в еволюції людини, в індивідуальному розвитку, допомагають адаптуватися до динамічних умов життя. Емоції виконують свої функції завдяки здатності організувати й мотивувати когнітивні процеси й поведінку. Вони є найголовнішою характеристикою людської особистості. Емоції супроводжують людину все життя при спілкуванні, роботі, грі, навчанні тощо. Знання емоційного світу підлітка допоможе вчителю виправити відхилення в емоційних реакціях, що з'являються та допомогти сформулювати позитивної установки на навчання.

Вчителі, класні керівники в своїй праці часто зустрічаються при спілкуванні з учнями та при спостереженні за ними з такими фактами, які викликають в них ускладнення та непорозуміння. Одні з таких фактів відносяться до емоційної сфери окремого, конкретного учня; інші є рисами, характерними вже для цілих груп школярів. Проблема підвищення ефективності шкільного навчання – одна з вічних та найскладніших у психолого-педагогічній практиці. Дослідження вчених, передовий досвід переконує в тому, що ефект від застосування будь-якого педагогічного засобу незмірно збільшується, якщо вчитель зуміє викликати в учнів позитивні емоції і почуття, викликати інтерес до всього гарного, морально високого, необхідного для життя. Виникає проблема – навчитися так розуміти емоційне життя школяра, щоб знайти найбільш плідні шляхи впливу на нього.

Різні теоретичні і педагогічні аспекти даної проблеми отримали висвітлення в наукових працях Луначарського А.В., Сухомлинського В.О., Ушинського К.Д., Толстого Л.М., Чернишевського М.Г.

Сучасний потік інформації впливу надмірно раціоналізує навчальну діяльність, робить її більш інтенсивною та динамічною. В таких умовах емоційний фактор має суттєве значення для цілеспрямованого коригування пізнавальної активності учнів. Але дослідження Н. П. Фетіскіна (1993), І. А.